

Vuollejokisimpukka

Tjockskalig målarmussla
Unio crassus

Uhanalaisuusluokka (IUCN): vaarantunut (VU)

Uhanalainen (LSA 1066/2023)

Rauhoitettu (LSA 1066/2023)

EU:n lajikoodi: 1032

Luontodirektiivin laji (liitteet II ja IV)

BOR suojelutaso suotuisa, vakaa

Luonnehdinta

Vuollejokisimpukan kuori on paksu ja ruskeanvihertävä, vanhemmiten lähes mustanruskea. Se kasvaa yleensä noin 5–10 cm pitkäksi, ja korkeus on yleensä enemmän kuin puolet pituudesta ja muoto suhteellisen pyöreä soikio. Kuoren sisällä, saranapuolella on jokisimpukoille (*Unio* spp.) tyyppilliset, pitkät lateraali- eli reunahampaat ja vuollejokisimpukalle tunnusomaiset nystymäiset keskihampaat. Vuollejokisimpukat voivat elää 30–50 vuotta. Laji on yksineuvoinen, mutta kaksineuvaisia yksilöitäkin on tavattu. Sukukypsyyden vuollejokisimpukat saavuttavat noin neljän vuoden iässä.

Elinympäristö ja levinneisyys

Vuollejokisimpukan levinneisyys Suomessa rajoittuu Kaskinen–Kotka linjan eteläpuolelle, missä sitä on löydetty noin 30 joesta. Laji elää virtavesien hienojakoisilla, pehmeillä pohjilla, mutta myös sora-, hiekka- ja savipohjilla. Simpukat pystyvät liikkumaan pohjalla. Enimmäkseen ne elävät joko kokonaan tai osin pohjaan kaivautuneena. Simpukan varhainen toukkavaihe elää kalan kiduksissa. Isäntäkalaksi kelpaa useat särkikalat, kolmi- ja kymmenpiikki, simput ja ahvenkalat, mutta ei lohensukuiset kalat. Eri simpukkapopulaatiot ovat sopeutuneet käyttämään vain tiettyjä isäntäkalalajeja.

Nykytila ja uhkatekijät

Vuollejokisimpukka asuttaa monia luonnostaankin reheviä rannikkojokia, ja sietää erilaista kuormitusta esimerkiksi jokihielmisimpukkaa paremmin. Kuitenkin liiallinen kiintoainenes-, humus- ja ravinnekuormitus heikentää lajin elinympäristöä ja sitä kautta simpukoita. Kiintoaines tukkii pohja-aineksen väliset raot ja vähentää hapen määrää sedimentissä. Tämä on erityisen haitallista kalan kiduksilta pohjasedimenttiin pudottautuneille pienpoikasille, mutta kiintoaines haittaa suodattamalla ravintoa vedestä kerääviä aikuisiakin.

Jokien valuma-alueilla tehtävät metsä- ja suo-ojitukset, joki-rakentaminen ja ruoppaukset lisäävät veteen huuhtoutuvaa kuormitusta. Myös pelloilta valuvat kiintoaineet ja lannoitteet ovat haitallisia. Joenpohjan vähähappisuuden lisäksi erityisesti korkeat nitraattipitoisuudet aiheuttavat haittaa. Paikoin raskasmetallien ja muiden myrkyllisten aineiden määrät ovat haitallisen korkeita ja saattavat aiheuttaa jopa simpukkakuolemia.

Hoitosuositukset

Vuollejokisimpukka on rauhoitettu laji ja myös sen elinympäristöjen hävittäminen ja heikentäminen ovat kiellettyjä. Yksittäisten jokiosuuksien suojelu ei riitä, sillä yläpuolisella valuma-alueella tehtävät toimet vaikuttavat lajin elinympäristöön. Tämä tulee huomioida esimerkiksi ojituksista päätetessä. Jokivarsilla tulee olla riittävän leveät, muokkaamattomat, kasvillisuudeltaan monikerrokselliset suojakaisat, jottei metsistä, soilta tai pelloilta huuhtoutuva kuormitus nouse liian suureksi. Lisäntymispaikoilla tai niiden läheisyydessä tehtävien, luvanvaraisten toimien, kuten siltojen rakentamisen haittoja voidaan lieventää siirtämällä vuollejokisimpukat toimenpidealueen yläpuolelle soveltuvalle alueelle tai kompensoida siirtämällä ne muulle sovelialle, mutta lajista tyhjälle osuudelle tai sivu-uomaan. Jokuoman muokkauksen aiheuttamaa haitallista samennusta voidaan lieventää toteuttamalla rakennustyöt kuivatyönä pienen virtaaman aikaan sekä huolehtimalla siitä, että pitkäaikaisvaikutukset joen virtaamiin minimoidaan. Työn aikaista samennusta tulee tarkkailla, ja keskeyttää työt tarvittaessa liiallisen samentumisen välttämiseksi. Joen pohjaa muokattaessa simpukoille soveltuvaa hienojakoista pohjaa-ainesta voidaan lisätä ja siten lisätä soveltuvaa elinaluetta. Lajin levinneisyyttä ja esiintymien elinvoimaisuutta sekä niihin vaikuttavia ympäristömuutoksia ja lajin elinympäristövaatimuksia tulee tutkia lisää, jotta toimet voidaan kohdentaa oikein.

Lähteet

Holopainen, R. 2017. Vuollejokisimpukka (*Unio crassus* Philipsson 1788). – Julkaisussa: Nieminen, M. & Ahola, A. (toim.). Euroopan unionin luontodirektiivin liitteen IV lajien (pl. lepakot) esittelyt. s. 179–185. Suomen Ympäristö 1/2017. Ympäristöministeriö. 278 s.
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-11-4638-1>

Vuorinen, E. (toim.) 2010. Tulkintaohje vuollejokisimpukan lisääntymis- ja levähdyspaikan määrittämiseksi ja turvaamiseksi vesistöissä. 16 s. + 2 liitettä. Uudenmaan ELY-keskus.

Kuva: Karel Douda / Wikimedia commons, CC-BY-SA-4.0